

VAN TERZIJDE  
*Over God als Vader bij Lucas*

Als men het evangelie van Lucas zou beschouwen als een symfonisch gedicht, dan zou je alleen al voor de prelude naar de concertzaal gaan: die eerste hoofdstukken over Jezus als kind en jong-volwassene waarin alles al te horen is wat in de volgende delen breed wordt uitgewerkt. Lieflijkheid hoor je, maar ook dreiging in de woorden van de oude Simeon die spreekt over het “teken van tegenspraak” dat hij zal zijn; het loflied uit de mond van Maria hoor je – “Mijn ziel prijst hoog de Eeuwige” - zingt ze... Maar je verneemt op indringende wijze ook reeds de benauwenis van de moeder, als zij de twaalfjarige na drie dagen zoek te zijn geweest, toespreekt: “Jongen, waarom heb je ons dit aangedaan; denk toch eens wat een pijn je je vader en moeder hebt gedaan die al die tijd naar je gezocht hebben”. Alles zul je later in dit evangelie uitvoerig terug horen, breed uitgewerkt, wat hier in de prelude al op een verdichte manier verschijnt. Tot en met Jezus’ antwoord als zijn ouders hem in de tempel zien waar hij de leraren uitleg zit te geven en hij zijn ouders vertelt dat hij in het huis van zijn vader moest zijn... Voor het eerst noemt Jezus God zijn vader. We zullen er vaker over horen, over de vader, in de hoofdstukken die volgen, wanneer vanaf zijn “dertigste jaar”, zoals Lucas schrijft, het symfonisch gedicht pas echt volop inzet na deze schitterende prelude, die de oren helemaal bereid heeft gemaakt nu alles te willen horen, tot aan het eind. En als je meer met lezen hebt dan met muziek, mag je deze beginhoofdstukken over Jezus’ jonge jaren ook beschouwen als de proloog, waarmee de novelle die Lucas’ evangelie is, opent.

Het woordje “vader” hier uit Jezus’ mond deed me de voorbije weken steeds denken aan de mezen op mijn balkon die komen fourageren en die ‘s morgens met verschillende tegelijk zich tegoed komen doen aan de vetballetjes die ik heb opgehangen. Zelfs een roodborstje komt steeds mee, maar die krijgt strooigoed op de vloer. Want ze hebben het nodig, nu misschien opnieuw de vorst intreedt. Jezus zal het nodig hebben, deze verbinding met de vader! Om te verstaan wat hier met de jonge Jezus gebeurt, wil ik u graag even meenemen in de geschiedenis van de late Middeleeuwen. Want een historisch voorbeeld kan ons vast helpen te begrijpen wat dit woordje “vader” hier voor Jezus moet hebben betekend. We zien de jonge Maarten Luther het klooster binnengaan. Hij is een jong-volwassene. Twaalf jaar oud zijn is, in de tijd van Jezus, geloof ik hetzelfde: beiden zijn zij jong-volwassenen, Jezus, zowel als Luther. Daar hoort weerspanning bij, bij deze jong-volwassenheid, meer dan bij het kind. Het is een botsing met de ouders, bij Jezus zoals bij de jonge Luther. Beiden relativeren zij hun biologische vaders, Jezus, zowel als de jonge monnik. Alsof zij beiden een alternatieve vader vinden.

De jonge monnik komt dus nu het klooster binnen, geheel tegen de zin van zijn biologische vader, Hans Luder, zoals hij moet hebben geheten. Hoog oplopende spanningen waren er, thuis, voor de jongen vertrok naar het klooster, want de vader wilde dat hij jurist zou worden en in ieder geval geen monnik. Maarten gaat niettemin en vecht wat af met zijn afwezige vader, zijn verwekker, als hij eenmaal in het klooster is. Zeer verward en uiterst weerspanning is de jonge monnik, tot hij in het klooster in de persoon van zijn overste Von Staupitz een alternatieve vader tegenkomt. In de ontmoeting met de overste raakt in de jonge monnik het beeld van zijn opdringerige, *autoritaire*, biologische vader op de achtergrond, en komt hij in verbinding met een vader die niet zijn wil oplegt, maar die *een appel* doet op de jong-volwassene. “Wát wil jij dan, Maarten?”, spreekt de overste zeer indringend. “Ik wil schrijven!”, zoiets moet hij geantwoord hebben. En de overste zegt: “Nou, schrijf dan!” En dan begint – ook als in een prelude! – in wezen reeds de reformatie. En zonder deze vader, Von Staupitz, zou zij waarschijnlijk nooit hebben plaatsgevonden. Dit is zoiets als fourageren, voor het leven écht begint en de kou kan invallen. Zowel in de tempel als in het

klooster worden krachten opgedaan. Ergens in de buurt van een vader! Een rijping (2,52) is het, die richting schept. En een diep vertrouwen! Bij twee weerspannige jong-volwassenen. Oh, je boft enorm als in je leven deze kracht die van deze vader uit gaat, samenvalt met je vader die je verwekker was! Maar, naar ik geloof: het hoeft niet samen te vallen. Een moeder heb je maar één, van vaders kun je er verschillende hebben in de diverse fasen van je leven. En ook dat is boffen. En wie nooit vader is geweest, kan toch “vader” zijn. Precies dan, als het vereist is in het leven van een mens in de groei...

God als vader dus? Ja, ik geloof het echt. Vaderschap is een kostbaarheid die onder druk staat in onze tijd. Omdat we vaderschap te gemakkelijk eenzijdig aan autoriteit blijven koppelen. Maar vaderschap staat in onze tijd ook onder druk omdat het criterium van waarheid wel eenzijdig lijkt te liggen in het antwoord op de vraag of we haar ook echt voelen kunnen, de waarheid. Hoezo, voelen? Arme tijd! Misschien gaat het in het beeld van God als vader meer om een weten, dan om een voelen. Ik wil mij daarom persoonlijk graag toewenden tot Jezus' godsbeeld, omdat het mij ruimte verschaft, een enorme ruimte. Het beeld van de vader staat immers voor een intimiteit die tegelijk ook distantie is. Zij dringt zich nooit op, deze intimiteit. Zeker, pas als je via de moeder in je kinderjaren intimiteit hebt ontvangen en geleerd, kun je pas echt met die geheel eigen intimiteit van de vader omgaan. Zij is verondersteld, deze intimiteit van de moeder en zonder haar is het lastig die meer gedistantieerde nabijheid van de vader later te kunnen ervaren. Want zij is er wel, de intimiteit van de vader, maar zij is niet steeds voorhanden. Je weet dat zij er is, maar je kunt er niet alsmaar een beroep op doen. Maar je voelt het: hij staat achter je. Zoals in die wonderlijke Bijbelverhalen waarin de vader z'n zegen wordt ontstolen, want je wilt hem in de rug hebben, die zegen. Je wilt die intimiteit die ook afstand weet te bewaren in de rug hebben. Betrouwbaarheid, zonder opdringerigheid is zij. En zoals mijn vader vroeger aan de telefoon, nog voor ik een woord had kunnen uitbrengen, ogenblikkelijk riep: “ik zal je moeder geven”, zo wijken vaders terug. Het zijn niet de vaders die de kinderen die op kamers zitten in het weekend alsmaar eten blijven meegeven. Welnee. “Dat het je goed gaat, jongen!”. Dat is alles en hij kijkt je even aan. En je gaat. Alsof Jezus geen God behoeft die hij alsmaar voelen kan. Het zou hem vast te veel van mensen afhouden. En zo lijkt in de vader opnieuw het beeld van God uit Genesis te verschijnen: de Schepper die de mens als een autonoom “tegenover” schept. En omdat je niet bang hoeft te zijn dat je hem gauw tekort doet, kun je met Hem zelfs alsmaar blijven debatteren zoals Job doet. Tot hij ineens inziet dat Hij altijd al aanwezig was. Maar veel geheimzinniger dan hij ooit had beseft...

En nu nog iets over het slot van Lucas' novelle. Waar Marcus en Matheus Jezus vanaf het kruis God laten aanroepen – “Mijn God, mijn God, waarom heb je mij verlaten?” – daar treft men bij Lucas slechts een laatste woord tot de vader, nadat Jezus met het onvermijdelijke heeft mee-bewogen: “Vader, in Uw handen beveel ik mijn geest”. Nadat hij even eerder de vader nog heeft aangeropen voor zijn vervolgers: “Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat ze doen (23,34). Tot hij - na Pasen - zélf is gaan lijken op de God die hij zijn vader noemde, als hij op de weg naar Emmaus bijna woordloos en onnadrukkelijk - *als van terzijde* – zich invoegt in een groepje druk pratende leerlingen... En zo gaat hij met ons als een betrouwbare, niet opdringerige presentie de drempel van het oude jaar over. “Vertrouw maar”, spreekt hij slechts, “ik zal er zijn!” Een fijne jaarwisseling aan iedereen!

*(gelezen: Lucas 2, 41-52)*

Pieter van Hoof 30 december 2007